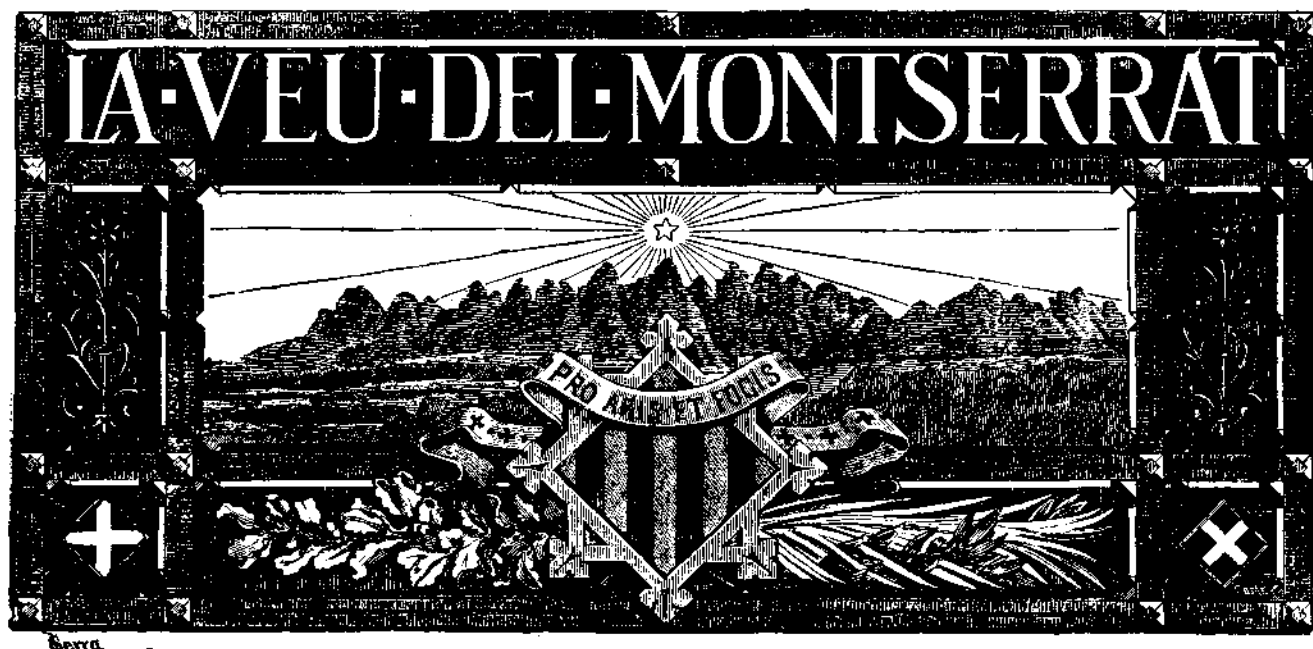

SETMANARI POPULAR DE CATALUNYA.

COSAS D'ESpanya.

Aquesta es la frase que sovint solen emprar los estrangers per explicar lo inexplicable de la nostra política y las anomalias del nostre tarannar. Y á forsa de repetir la frase, que en sí no vol dir res y que's pot indiferentment aplicar á moltes altres nacions, á forsa de repetir-la, ha arribat á tenir una especie de significació precisa y concreta, venint á expressar generalment un concepte de habitual dexadesa y atollondrament en lo maneig de la cosa pública. Los nostres polítics, á més del pecat original del sistema parlamentari, tenen la gran taca de no veure may las cosas sino á través del prisma de llur partit, ò de llur fracció de partit; y cada ministeri nou no fa més que donar una remenada en lo personal, y segueix fielment la marxa del seu antecessor, que no es altra que la de viure al dia y esperar, com vulgarment se diu, postas de sol y caps de setmana. Y si aquest sistema que es purament negatiu, porta en l'interior aqueixa especie de rutinarisme burocràtic que mata tota iniciativa bona y entorpeix lo moviment progressiu de la nació; per lo que diu á l'exterior nos va posant en un estat verament vergonyós y deplorable. Es tal ja la insignificancia nostra en la marxa de la política internacional, que 'ls diaris del estranger per un regular no's cuydan de portar despaigs telegràfics d'Espanya no més quant cau un ministeri, ò un toro ha enastat á un infelís torejador. Del demás no'n passen cap ansia, porque saben que no'ls ha de venir cap sorpresa de la part dels Pirineus.

Y ahont se veu més manifest lo nostre trist decahiment y abandono es en exa embrollada y temible qüestió d'Orient, que ara derrerament l'Inglaterra ha tornat á remoure ab la sua diplomática més que estratègica campanya de Egipte. Las potencias van negociant temps ha, en la previsió de la cayguda del imperi turch d'Europa; l'un se fa trabeta á l'altre dels diplomàtics que tenen acreditats prop del esporuguit Sultan; tothom va estudiant l'assumpto y quiscun mira com ne surtirà més gananciós; l'Inglaterra recordant lo *beati possidentes* va assegurant més lo seu protectorat que passarà á ser domini efectiu sobre l'Egipte, la Russia fa l'ull viu per la part dels Balkans y per sota má fomenta la insubordinació per la part d'Armènia; l'Austria no dorm á la palla, y la Alemanha que voldria un balcó al Mediterrà per exir á pendre la fresca, va introduhintse á l'Assia menor, va posant establiments seus á Siria y Palestina, de modo que las millors fondas, las fincas més ben cultivadas, los establiments més ben provehuts en las principals poblacions de la costa de Llevant son de alemanys; y la França, á pesar dels seus erros y del seu malestar interior s'ocupa de la qüestió exterior y no oblida sas possessions de Africa porque s'hage de contar necessariament ab ella quan arribe l'hora de la liquidació dels negocis orientals.

A tot açò nosaltres quiets y tranquils com si fossem á la Patagonia, com si no tinguéssim res que veure ab lo canal de Suez ni ab la costa d'Africa; com si las illas Filipinas fossen del veí y tinguéssim als moros del Riff á cent mil lleugas de distancia; tant tranquils, que en los cotllojes de la diplomàcia no's conta per res

ab nosaltres perque saben be que'l pobre lleó espanyol, magre y gamat temps ha, ab prou feynas fa bellugar la cua.

Temps arrera vegerem en un periòdich un extracte d'una conversa que havia tingut en Bismark ab un diplomàtich anglès, en la qual parlant d'Espanya va dir lo canceller del Imperi alemany:

«Si l'Espanya no se sab entendre y 'ls seus polítichs no prenen una marxa més conforme, aquesta nació, per altra part de bon caràcter y de excel·lents qualitats, arribará á semblarse ab aquells moros d'Àfrica que's reunexen cada tarde al café, y tot fumant sa llarga pipa, se aconsolan y passen lo temps recordant los grans temps de la dominació africana.»

Però'l cas es que ni 'ls recorts de la nostra historia servexen de res pe'ls nostres polítichs; puix si presents los tinguessen, sabrian que 'ls nostres antichs reys y estadistas consideravan, no sols com una necessitat política, sino com un dever social y religiós, lo portar la civilisació cristiana á las tribus africanas; sabrian que lo nom espanyol á Palestina era molt respectat y algun temps hi havia tingut lo prestigi que últimament hi ha tingut lo pabelló francès; mes ara la nostra Comissaria dels Sants Llochs es no més que un'obra piadosa mes ò menos ben administrada; y las nostras possessions africanas no son més que una especie de desterro per las guarnicions que s'hi rellevan.

Pero més hi ha encara. Tothom sab la fertilitat de las nostras colonias asiàticas; tothom diu que las illas Filipinas y adjacents, ben explotadas, serian per l'Espanya una gran compensació de lo que perdérem á Amèrica; y be donchs, ¿quín es lo govern, quín lo ministeri que hage procurat establir allí un sistema de colonisació que acabés d'unir més lo país ab la mare patria, y beneficiés sas riquesas naturals, dirigint ordenadament cap á Filipinas aqueixa corrent constant d'emigració que de las provincies del Sudest vá cap á las possessions francesas de Àfrica, y de las provincies del Nort y Noroest s'avia cap á l'Amèrica? ¿No han publicat varias vegadas los periòdichs avisos procedents dels nostres consuls americans, dihent que la gent no's dexe enganyar; que anar á Amèrica avuy dia á fer fortuna, es tirar-se al mar? Donchs, ¿perquè no's pensa en facilitar á exa especie de sobrant de població peninsular que cad'any emigra, una segura col·locació en las nostras possessions del Pacífich?

Se compendrà ab aquexas lleugeras insinuacions, si es ò no important per Espanya, la solució de la qüestió d'Orient; y si es trist veure com dexem caure del tot la nostra influencia, posant en gran perill los nostres actuals interessos colonials. Aqueixa qüestió d'Orient es

molt sèria; ella sola provocarà la conflagració de que tant temps ha se parla; las principals nacions d'Europa hi tenen la vista ficsa y totes se preparan per quan sone l'hora; la seva solució portará llargas conseqüències y de re-top ne participarem nosaltres. Donchs, ¿perquè no prepararnos també, y no precisament per acontentarnos ab la quixotesca pretensió d'enviar una casaca brodada en lo futur Congrés de la diplomacia europea?

J. C., Pbr.

CARTAS ROMANAS.

Roma, 23 de Janer de 1883.

Fem una suposició—suposició que horripila—que un dia desapareix per un cataclisme revolucionari la ciutat de Roma; que una nova invasió de bárbaros—que no 'ns han de invadir, perque ja 'ls anem criant á casa mateix—en lo paroxisme del furor antireligiós fa *tabula rasa* de tot aquet immens tresor que la fe y l'art de tantas centurias han anat acumulant en aqueix punt predestinat de la terra que porta 'l nom de Roma; que la Jerusalem del Nou Testament tingués la fi de la Jerusalem del Antich Testament, y en pocas horas d'incendi y de pillatge y d'infernall orgia, cayguessen esbocinadas las cúpulas, y las columnas de marbre y jaspi se ajaguessen sobre bassals de metall fos, y la dinamita fes volayar, com volvas de blat, las estàtues y 'ls obelischs y pans de mur encrostissats de mosaich; y que de tantas maravellas no 'n quedés més que informes pilots de cendra y pedras calcinadas; en mitx de tanta desolació, que faria plorar y tremolar tot l'univers, en mitx de tant in'anda catástrofe, que d'imaginarla solament ennuvola 'l cap y oprimeix lo cor, lo peregrí cristià que, nou Jeremias, se 'n anás á plorar sobre tanta ruina, encara podria trobar la Roma cristiana!

Si; podria trobar Roma, y no parlo precisament del concepte ideal de la Roma, sede de la suprema autoritat de la Iglesia de Cristo; sinó d'una realitat palpable, del monument primer y que será sempre 'l més interessant pe'l catòlich-romà; de las Catacumbas. Y no extrañen mos lectors estimats que hage axis comensat avuy ma carta; la setmana passada ha sigut per mi de fortas impressions, perque ha sigut setmana dedicada—per rahó de las festivitats dintre d'ella celebradas—á la vista de Catacumbas. Cada vegada que hi entro, sento la mateixa impressió, y exos dias m'he acabat de refermar en la opinió, que no's pot dir precisament opinió rahonada, sinó sentiment espontáneo, de que 'l més gran monument de Roma, lo que ha de visitar principalment tot catòlich, si vol conixer la noblesa de son casal, si vol sentir borbollar en son cor ab nova forsa, la generosa sanch de cristià, son las Catacumbas.

A dir la veritat, un se cansa de veure paviments de marbre, y voltas y cúpulas pintadas, y texinats que son un pa d'or, y quadros y pinturas al fresch; y al últim, las iglesias de Roma—excepció feta de Sant Pere y alguna que altra basilica—calçadas tolas sobre un mateix patró, arriba que causan una impressió de monotonía á qui las veu sovint, y no parlan á l'ànima sinó 'ls recorts que guardan ó l'inestimable tresor de reliquias que molts possehexen dels més aventajats hèroes de la nostra Religió en tots los sigles, desde Sant Pere fins al venerable Pio IX. Però las Catacumbas sempre venen de nou; sempre parlan fortament á l'ànima cristiana; sempre tenen grans pensaments que inspirarli y mis-

teriosos secrets que contarli al catòlich, á la esmortuhida llum de la candela que guia sos passos en aquells inextricables corredors. Torno á dir que si la Roma de sobre terra desaparegués, quedant la Roma subterrànea, subsistiria la pàgina més gran y més hermosa de la historia triunfal del Cristianisme, la pàgina més brillant del triumphe de la veritat sobre l'error, del esperit sobre la materia. En aquella obscuritat hi llampegueja viva la llum de la fe, divinal reflex de la Veritat eterna; y dintre aquella estada de la mort s'hi sent l'alé d'una nova vida, de la vida que alli soterrada com lo *granum frumenti* del Evangeli, germiná y brotá ab tanta forsa regada ab la sanch de milenars de mártirs, confessors de Jesucrist. Es lo lloch de Roma ahont me trobo més á pler; y solament per poder visitar sovint las Catacumbas passaria tota ma vida en la Ciutat Eterna.

Y perçó 'us deya que he gosat molt aquesta setmana passada, que fins lo temps ha sigut propici per poder fer aquexas *estacions* catacumbarias. Desde 'l dijous, festa de la Catedral de Sant Pere, hem tingut uns dias de sol espléndits; y desde 'l mati al vespre fou seguida la rúa de gent cap á la Via Nomentana, en la qual se troba lo cementiri ó Catacumbas de *Ostiano*, que son las últimas que s'han descubert y que encara la Comissió Arqueològica va explorant y estudiant. Los corredors que s'podian seguir, estaban molt ben il·luminats; y sobre tot feya molta devoció la capella ó *cubiculum*, ahont s'ha trobat lo lloch hont Sant Pere batejava, y la *cathedra* ó humil cadira en la que 'l primer Papa s'assentava pera ensenyar als primers cristians de Roma. La manera ab que s'ha pogut comprobar es notable, y mereix ser consignada, encara que no tracto en exas mas cartas, escrites al vol, de donar á mos lectors llistons erudits. Però aquest dato 'l vull consignar, perque proba la importancia dels estudis arqueològichs. Per antiquíssims escrits se sabia que devant de la *cathedra* de Sant Pere de una de las cryptas, los cristians dels primers sigles hi feyan cremar sempre llum, y un cronicó fa constar que una reyna de Lombardia, del sigle VI, entre várias reliquias que volia li portessen de Roma, demanava oli de la dita llàntia. Donchs be; en exa crypta de que 'us parlo, á un cantó hi há la *cathedra* y á l'altre, devant per devant, hi há un tros de columna, que al descobrirse se trobá fumat y untat d'oli. No poden figurarse mos lectors quina devoció feya aquell lloch sagrat; y quant fàcil era á la imaginació representar-se allí al Príncep dels Apóstols voltat dels primers fiels romans, pexentlos amorosament la celestial doctrina y confortantlos ab la sagrada Eucaristia!

Peró á no tardar vaig rebre una impressió desagradable que, á la veritat, en tal lloch no me la esperava. No m'esperava allí que tot respira fe, la mueca satànica de la incredulitat. M'estava mirant las senzillas pinturas d'un *arcosolium*, y á devant meu tenia un minyó, dependent dn la Comissió, que las anava mostrant á una senyora anglesa. Lo bon jove recitava senzillament lo que li havian ensenyat, y deya que la imatge central era la *Madonna*. Aquella dama va donar desseguit á entendre lo que era; puix en italiá mal xapurrat hi feu observacions que denotavan que aquella figura de la Mare de Deu li feya nosa, puix sabut es que 'ls protestants atacan lo culto de la Verge com una innovació dels catòlichs. Després lo minyó digué que las duas figuras del costat eran *Orantes*, y que estaban en actitut de pregar pe 'ls difunts allí enterrats. L'inglesa aquí surtí ab una tonta y bestial observació contra 'l dogma del purgatori, y segur que hauria allí descapdellat la troca de la sevas heretjias, á no adonarse dels meus hàbits de capellá que li feren por, y marxá d'allí desseguida. Conexia 'ls inglesos distrets y poch reverents en las iglesias catòlicas, pero no'm creya trobar-me á las Catacumbas á una senyora anglesa fent

gala de sa incredulitat. La vaig planyer, pero 'm costá de reprimirme.

Lo dissapte vaig disfrutar més á las Catacumbas de Sant Sebastiá, perque no hi havia tanta gent, y per altra part los frares franciscans que las custodian, no podentse permetre 'l lucso de una il·luminació ab ciris com al *Ostiano*, las havian il·luminadas ab gresolets y no gayre espessos. Feyan tot l'efecte de las *lucernas* de terrissa que 'ls cristians posavan á devant dels *loculi* ó sepulturas, y que avuy dia encara s'troban en son lloch encastadas en lo guix ó ciment. Las Catacumbas s'han de visitar ab poca companyia y sense la xálxara dels *ciceroni*, si's vol gosar del efecte sublime de aquella subterrànea soledat. No trobo extrany que 'l Cardinal Wissemann vingúes aquí á cercar las inspiradas descripcions de sa *Fabiola*; y per mi la lira cristiana no ha cantat encara la ideal poesia de las Catacumbas de Roma.

A l'endemá de la festa del invicte soldat de Jesucrist, ve la diada de la dulcíssima verge Santa Agnés, la mes poética de las verges romanes que ab sa sanch virginal esbossaren lo glavi dels perseguidors de la Iglesia. Quan un llegeix las Actas del martyri de la casta noyeta que á tretze anys empunyá la gloriosa palma, no se admira dels elogis que li tributan los Pares de la Iglesia, ni de que inspirás al espanyol Prudenci un de sos més bells cantichs, y al nostre Papa catalá Sant Damas la més bella inscripció sepulcral que podia dictarse per la tomba d'una Verge-mártir. De bona gana 'l copiaría aquí l'hermós epitafi damasiá que en una magnífica placa de marbre se troba en lo vestibul mateix de la iglesia de Santa Agnés, perque jo no'm canso may de llegirlo, y sempre m'entra al cor aquella suavitat, aquell olor de líiri que respiran los versos del Papa que's pot anomenar lo poeta de las Catacumbas. Durant son pontificat, fou quan s'ornamentaren los sepulcres dels mártirs dels primers tres sigles de la Iglesia, y ell mateix *elegantibus versibus exornavit*, com diu lo Breviari.

L'atractiu de la virginal donzella y la devoció que li tenen los romans se conexian ab la rúa de gent que 'l diumenge, sens interrupció del mati al vespre, se dirigia á la polida basiliqueta que tant embellida va deixar Pio IX, que era especialment devot de Santa Agnés, rebent d'ella en premi un singular favor. Aqueixa basilica extramurs de Roma—puix una altra rica iglesia te la Santa en la plassa Navona—es per mi una joya del art cristiá, per sa pulcritut y elegancia ben adequada á la puríssima é innocent donzella á qui la dedicá la filla del Emperador Constantí. Entre la multitud que assistia als divins oficis me plagué molt de veurehi alguns col·legis de noyetas enflocadas ab la cinta, distintiu de las Fillas de Maria, que aquí tenen per singular patrona á Santa Agnés.

Acabat l'Ofici se feu la cerimonia de la benedicció dels dos anyellets, de qual llana se fan los *palis* que 'l Papa envia als Arquebisbes. Es cosa hermosa. Los anyellets, blanchs com la neu, son portats en uns panerets tots adornats de cintas vermelles y de flors, y son posats un á cada cantó de la mesa del altar. Lo Abat de la Comunitat de Santa Agnés, que es de canonges Lateranenses, després de cantada per la capella la Antifona de la Santa, digué la oració expressa per la benedicció dels anyells, que immediatament son portats al Papa, qui 'ls envia á un convent de monjas perque 'ls cudyen fins á Pasqua, que es quan se fa la tosa. Lo bel dels anyells barrejat ab lo cant, feya un efecte angelical. ¡Quina poesia y quins significats més hermosos tenen totas las ceremonias de la nostra Santa Religió!

A la tarde se permetia també baxar á las Catacumbas hont se trobá 'l cos de la Santa y que portan son nom; y certament que son de las mes interessants per

ses inscripcions y emblemas, y las que mes agrada veure perquè son lo intactas y ben conservadas. Los canonges encara van descobrint nous corredors y se suposa que son aquestas las mes ramificadas, y sens dubte tenian comunicació ab las vehinas del cementiri Ostrianense.

¿Tenia rahó, estimats llegidors, en dir que havia sigut una bella setmana la passada? No es d'estranyar que la ploma se me'n haja anat com per ella mateixa, y encara me veig precisat á no fer mes que meras indicacions de lo que vaig atresorant en l'arxiu de mas recordanças, per rellegirho després en mas horas de íntima soledat.

Y tot parlant de las Catacumbas, no 'us he dit res del Papa com en ma última vos prometia. Y no obstant, te mes punts de relació de lo que sembla la situació actual de la Iglesia ab la situació de que dona eloqüent testimoni la Roma subterrànea. No corre la sanch encara; pero la persecució de la divina institució de Jesús es avuy tan enfellonida y tan diabòlica, com en los dias en que 'l botxi envermellia de sanch lo borrallonet de neu del cos virginal de Santa Agnès.

J. COLLELL, PBRE.

D. PAU MILÀ Y FONTANALS.

Lo dia 16 dels corrents mes y any morí á la edat de setanta y un anys, en sa casa de Barcelona, l'il·lustre artista qual nom habem escrit dessobre aquestas raillas. Com lo patriarca d'una descendencia numerosa, com lo colonisador d'una comarca avans hoy deserta, com l'obrer incansable fins á la mort, tot axó era lo Milà en lo camp artístich de Catalunya; y LA VEU DEL MONTSERRAT, dedicada á la defensa de la Iglesia y de la Patria catalana, no pot deixar de consagrar un recort al que més que cap altre dels vivents ab la forsa de sa intel·ligencia y la constancia de sa voluntat y fins ab son desprendiment ha fet reapareixer é il·luminar la catalana terra ab los resplandors d'un art enterament cristià per ministeri de sos deixebles y de sas ensenyansas. Solament la estrella del art fou qui 'l guià al conreu de la bellesa plástica. Fill y hereu d'una rica casa hisendada del Panadés, quan cap de las circumstancias que 'l rodejavan li podia inclinar, mogut per las exigencias de son esperit, comensa ja desde la infancia lo estudi del dibuix en casa d'un modest escultor de sa població nativa, Vilafranca. Verament que després de la vocació al tracte de las cosas divinas, la que més s'hi acostia es la vocació artística: naix y mor ab l'home, los tals naixen diferents dels altres, l'artista de naturalesa encara que vulga no pot deixar d'esserho, es un sacerdoti que te son caràcter indeleble, per lo qual quan l'home no falsifica aquesta llum interior que ha rebut de Deu es un enviat pera ensenyar als pobles las altas cosas sobrenaturals. *Noi siamo per la gratia di Dio manifestatori agli uomini grossi che non sanno lectera delle cosse miracolose operate per virtu et in virtute della santa fede.*

Aixís parlavan en sos Estatuts los pintors de Siena en lo any 1355, y lo Milà estava penetrat fins á las entranyas de que tal era la nobilíssima missió del art: mes d'altra part Deu li donà un mestre, que tal volta desde lo benaventurat Joan de Fiessole no n'hi ha hagut cap que ab sas pias contemplacions hage tingut una intuició més manifesta de la celestial bellesa y l'hage estampada ab llum més maravillosa y ab medis més senzills en lo drap. Portat per sa afició artística á la ciutat de Roma, si be lo mestre que á sos obs prengué fou lo Minardi, però l'Overbech fou, ja no'l mestre, mes lo pare que li comunicá sa propia fesomia. Desde l'any trenta quatre fins al quaranta hu, fora d'uns quants mesos que dedicá á una visita de familia y á un viatge ab son caríssim germà D. Manel, permanesqué en Roma ó en Italia abismat en l'art. En aquesta ciutat, centre de la veritat y de la bellesa, estigué ab relació ab lo més notable entre propis y extrangers que allí se consagravan als nobles estudis á que ell dedicá tota sa vida. As-

sistia á las més floridas reunions en que alternavan ab los artistes prelats y diplomàtics, com avans, en los primers anys de sa joventut, en la ciutat de Barcelona, mentres estudiava dibuix y pintura en la escola de D. Jaume Batlle y filosofia en casa d'un instruhit sacerdot, freqüentava las tertulias literarias d'aquella ja llunyana época escribint versos de notable mèrit y alternant entre altres ab lo Cabanyes, poeta de tan superior enginy com promptament perdut per las lletres.

Lo difunt D. Pau Milà fou en aquell temps lo que comunament ne dihem un jove lluhit; y en aquella Italia, patria de la Religió y de las arts, enriqué son esperit abeurant lo en los abundantíssims manantials de bellesa d'Assís, ahont estudiá lo Giotto, com en Florencia, ahont passá llarga temporada copiant quadros y tresors en aquells convents ó iglesias que deixá embalsamats ab lo celestial aroma de sas oracions y sas pinturas lo piadós frare á qui tota la nissaga de pintors anomena Angélich. De la escola que restablí ó continuar volia lo admirable estil de Joan de Fiessole s'enamorá lo nostre artista; lo Minardi era pintor de mèrit, pero molt italià, mes pagat de la forma que del fons, pot ser mes hàbil en pintar lo cos que l'ànima, aixís com lo pitíssim Overbech buscava presentar al poble, sota lo vel del art, los resplandors de aquella bellesa que en si mateixa lo esperit del home no pot contemplar mentres està sota la esclavitut de la carn. Lo renaixement del art de la Edat mitjana, que los Schlegels havian comensat en Alemanya, tenia en Roma lo assiento y encarnació en lo venerable Overbech. En front d'una civilitat materialista qual es la moderna, pera alimentar l'esperit d'una generació sensualista apareixia de nou, com á vingut del altre mon, l'art que conreuharen monjos y frares, art enterament catòlich y qual eficacia queda demostrada ab lo fet de haberse convertit á la vera Iglesia de Cristo dos dels principals promovedors, ço es, Frederich Schlegel y Frederich Overbech. Lo Milà fou lo destinat á portar á Catalunya, y á propagarlo, aquest excelentíssim y espiritual art; cert es, però, que ja de son natural á ell s'inclinava; molt jove encara, avans de sortir de sa patria, se delectava en llegir lo poema del Cid que no era pas del gust d'aquella generació literaria. Perque lo bell sempre es bell y lo esperit del home may se corromp del tot, hi havia algú, molt contat, que trobava gust encara en las antigas manifestacions de la bellesa; mes per regla general era pessim lo gust artístich que aquí dominava á la tornada del Milà y de son company Lorenzale.

Dos Paus foren á Catalunya los progenitors y principals mestres, los que ab gust esquisit posaren en moda l'afició á la espiritual bellesa dels monuments de l'Edat mitjana; lo Milà y lo Piferrer foren los principals predicadors d'aquesta bona nova que no era més que la resurrecció de lo que per molts sigles, quan l'Iglesia era la vera mare de las nacions, alimentá l'esperit dels hòmens; mes sens volguer rebaixar en res lo mèrit del Piferrer es indubtable que son poètic enteniment fou informat pel Milà de las idees artístiques que portá d'Italia. Y l'autor dels *Recuerdos y bellezas de Cataluña* no estigué en contacte directe ab aquells venturosos alemanys que aixecaren bandera en pró de la bellesa purament cristiana, y son generós amic l'auxilià poderosament no tan sols ab lo caudal de sos coneixements tècnics, sino fins ab medis materials de que era més abundós lo pintor que 'l poeta.

Conservava encara lo Milà recort del famosíssim monastir de Poblet que ell havia vist ja avans del any trenta cinch, tan dolorós per la Iglesia com per l'art; sa imaginació se delectava en aquell monument, y á la tornada de Roma se dedicá á visitar Ripoll y altres llocs en que las antigas generacions catalanas deixaren memoria de la potencia de son enteniment y sa pietat. Alashoras comensá també á treballar en son art de pintor; com tothom que vá contra una corrent poderosa tingué que sufrir oposició forta, mes ell no era pas d'aquells que's deixan vencer ab facilitat, tenia no solament entusiasme sino molt fonda convicció de la excelencia de son sistema, per lo qual se feu d'ell propagandista acèrrim. Part per aquestas rahons tal volta, part principalment per la delicadesa de salut y també sens dubte per sa bona posició social, doná més importancia á la teoria que á la pràctica, lo qual, si fou menys convenient per sa gloria personal, ho fou més per avansar y popularisar l'art, objecte á que consagrà tot lo descans de sa vida. Mes si de son pinzell han sortit pocas obras, n'hi

hà entre ellas que viurán llargament y tindrán importancia notabilíssima en la historia artística de la nostra terra. Se donà principalment al conreu de la pintura religiosa, y la reyna de las sevas obras es un quadro de la Reyna del cel que més d'un colp haviam vist en nostra juvenesa en la cambra ahont dormia aquell altre català benemèrit y també vilafranquí, lo filosòf Llorens. Es una pintura bisantina en que s'representa la Verge Maria asseguda en un trono; ab l'una mà aguanta al Infant Jesús a qui ab l'altra presenta tres espigas de blat que Ell beneeix. La figura de la celestial Senyora a la magestat propia del estil bisantí reuneix la intensitat d'expressió, la serenitat y candor que son lo distintiu de la escola del Angèlich, seguint los dictàmens de la veritat teològica. Semblants qualitats dominan en las altres pinturas, composicions del Milà; la coronació de Santa Eularia que te la corona del bon Jesús, també en la falda de sa Mare, ahont se veu com en lo primer quadro la idea estrictament catòlica de la intercessió de Maria Santíssima. Darrera la figura de la Verge y mártir barcelonina hi ha uns àngels que son l'acompanyament de la tendra triunfadora; lo martiri l'ha sublimada tant que mereix tenir per sirvents aquelles nobilíssimas criaturas. La santa donzella, que es la més humil de las personas allí representadas, es no obstant la més important pel pintor que sens falta a la veritat la fa predominar sobre los altres gloriosíssims personatges. Se conservan ademés un àngel ab una corona d'espinas a la mà; la Anunciació de Maria, que està en lo palau del Bisbe de Barcelona; un Job; la Reyna donya Violant que acompanyada de sas damas, a peu descals y ab un ciri a la mà puja a Montserrat a cumplir una prometença. Un cavaller de Ciutadella, en la isla de Menorca, l'hi encarregà sis quadros sobre assumptos de historia de Catalunya, mes sols acabà de pintar dos que son l'embaxada dels Sicilians a Pere III, y Jaume I criantse en l'ordre dels templaris. Los seus íntims parlan ab gran alabansa de un quadro que acabava de pintar sobre aquella maravillosa escena apocalíptica dels set àngels que vessan sobre lo mon las copas de la indignació divina; sembla que era un verdader poema de pintura, mes quedà destruhit per un fracàs domèstich. Varias composicions se conservan ademés del difunt artista, totas de notable mèrit; mes sobressurt entre ellas la que fou en la escola de Minardi, ab gran aplauso d'aquest mestre, y representa la presó de Sant Joan Baptista. Los germans Vallmitjanas l'han feta gravar.

Lo defecte més visible entre las notabilíssimas qualitats ja citadas del nostre pintor, es tal vegada una certa duresa d'expressió, que s'explica perfectament per la falta d'exercici en son art; ja pot ser alta y llaminosa la intel·ligència, pera executar felisment se necessita tenirhi la mà trencada. Mes si al Milà li haguessen fet càrrecs perque pintava tan poch, tenint tan distingidas qualitats en son art, hauria pogut respondre lo que un famós catedràtich d'una Universitat inglesa als que li deyan perque no escrivia: «la meua missió no es de fer llibres sino de fer hòmens.» Y es indubtable que'l Milà feu hòmens y fins quasi tota la generació artística immediata a la nostra d'ell procedia, y lo molt número de joves deixebles de las Escuelas de Bellas Arts que a son enterro assistiren y los distingits professors que son cos acompanyavan deyan clarament que aquell era l'enterro del Patriarca dels artistes catalans. Oficialment poch anys fou mestre de *Teoria é historia de las bellas arts*, mes avans de entrar a possedir aquella càtedra y després que l'hagué deixada, fou sempre un mestre complert. Sos consells eran estimadíssims, sa penetració en conèixer los talents dels estudiants era notable, y un dia que'ls deixebles li presentavan composició sens firma, segons ell volia, al trobarne una exclamà: «lo qui ha fet aquesta nos farà corre a tots.» Aquell minyó debia ésser un dia lo famosíssim pintor Fortuny. Los germans Vallmitjana, tan perfets escultors, Miravent, Ribó, Padró, Caba y molts altres també distingits, se gloriavan de tenirlo por mestre, y lo difunt catedràtich tenia en superior estima un *Album* que'ls seus deixebles li regalàren ab una composició de cada hu d'ells, y entre las quals n'hi há de notable mèrit y bellesa.

La influencia artística del Milà s'exercia de molt diferents maneres; la seua càtedra no era solament a Llotja, los seus deixebles no eran tan sols los que prenen l'art per carrera; en los papers públics escrigué d'aquesta materia havent fet gran impressió l'article que publicà l'any qua-

ranta dos sobre'l Giotto, com mes tart escrigué també dos articles sobre la restauració artística de la iglesia de Sant Just de Barcelona, de que ell fou l'ànima. Quan tenia la càtedra de Llotja havia comensat a escriure un Diccionari artístich per us dels estudiants, mes lo abandonà quan feu renuncia d'aquella plassa que ab tan gloriosas oposicions havia guanyat en la Cort en l'any 1850. Lo motiu d'aquesta renuncia proba la independència de son caràcter. Havia ell llegit la oració inaugural de curs que no agradà massa en regions oficials; com lo discurs era notable se parlà d'estamparlo, mes elegant diferents excusas los que era de rahó y costum que ho paguessen, ell deixà la càtedra que tan alta havia sabut col·locar. No s'apagà per aixó son alé de prossolitimisme artístich; en tota classe y condició de personas lo exercia, no solament s'interessava per las altas manifestacions de la bellesa, sino que buscava fer entrar lo gust d'ella fins en las arts y oficis mecànichs; cosa que tot cristià deu llohar, majorment en un temps en que'ls hòmens materialisats no cercan altra cosa en sa vida pràctica y domèstica que la comoditat y lo regalo corporal. Ab motiu de la restauració de la iglesia de Santa Agata logrà que se renovés en la nostra terra la industria dels vidres de colors que's pot dir que ja s'havia perdut. Buscant molt trobà en la Barceloneta un suís que adobava calderas, y aquest boy miserable extranger, dirigit pel Milà, fou com lo nou principi d'una industria avuy dia altra volta en florent estat. Un'altra mirà d'aclimatarne en nostra terra, y es la hermosa de las rajolas de Valencia; y portat de son zel artístich, que volia que'ls resplandors de la bellesa illuminássen fins la vida material dels hòmens, contribuí en gran manera a la creació de la escola de dibuix per noyas, que sens dupte es ensenyansa que ben portada podria millorar en gran manera lo gust en moltes cosas que cabuen baix la jurisdicció de las donas.

Entre las altres que podriam citar no callarem la restauració de la hermosa iglesia de Sant Joan de Jerusalem de Vilafranca; tot lo que fins ara allí se ha fet a ell es degut; y per ventura s'hauria arribat a comensar la grandiosa restauració d'aquella parroquia de Santa Maria, ahont lo Milà fou batejat, sens lo gust artístich que ell logrà difundir entre totas las personas un xich instruhidas de sa nativa vila?

Lo pas del difunt artista per la societat catalana no serà com lo del vaixell per demunt de l'aygua que no deixa solch; fou una existencia fecundíssima que obrà en tots los ordres de cosas y en tota condició de personas; fins en las criaturas volgué imbuir los principis del art y sa *Estètica infantil*, especie de poesia nòmica, es una prova de sas trasas propagandistas. Com l'antic Sócrates, de totas las ocasions se valia; parlava a la gent del café com a la gent de las treballadas, en totas parts buscava deixebles, y si es lícit aplicar a cosas profanas las paraulas de la divinal Escripura, podriam dir d'ell que predicava oportune, importune. Son caràcter tenia lo defecte de que pocas cosas lo complavian; cada llegum, diu Sant Agustí, té sa mena de corch, y lo del Milà era propi d'una naturalesa artística; un esperit descontentadís é inquiet pera atenyen l'ideal. Fins a l'hora de la mort li duraren sas aficions, y pocas horas avans de morir tenint a costat del lit a D. Manel, la conversa entre'ls dos germans, tant digne l'un del altre, fou pera parlar ab dolorosa recansa de la pèrdua y destrucció dels antichs monuments gloriosos per la Iglesia, la Patria y l'art.

Deu recompensà espléndidament los últims moments del cristià artista sobre la terra. D. Manel li participà que havia arribat l'hora solemne de prepararse pera emprendre lo gran viatge; lo mal aumentà y s'feu perillós en pocas horas, y lo malalt demanà pera confesarse lo Pare Anton Goberna; després del Viàtich demanà per sí mateix l'Extremaunció y successivament disposà de son preciós Cristó de marfil en favor de la parroquia en que fou batejat. Axis acabà sobre la terra aquella existencia totalment dedicada al art cristià. Ensenya son patró, l'apòstol Sant Pau, que las obras del feel han de fer olor de Cristó y en totas las obras pictòriques de nostre artista s'hi sent l'aroma cristià; y fins no volem deixar d'apuntar aquella qualitat tan filla del Evangeli y propia d'un cor rich y que li sabian tots quants solament de vista lo conexian, çò es, l'amor als infants tan richs com pobres. Ab sas ensenyansas, ab son pinzell y en general ab totas sas obras artístichs treballà

pera fer resplandir sobre la terra la immortal claror de la divina y substancial Sabiduría, y en aquesta hora aconsola al cor lo recordar aquella sentència de las Santas Escrituras que en especial pot aplicarse als artistes cristians: *qui elucidant me, vitam æternam habebunt.*

JOSEPH TORRAS Y BAGES, Pbr.

Secció Literaria.

LA MULLER DE GLAS.

(Continuació.)

VI

Se'l quedà mirant, com he dit, fins que cavall y cavaller desaparegueren en un gran pregon per hont passava un riu. Aquest riu no era caudalós ni de gran amplaria, mes en lo lloch hont lo cavaller Arnau debia atravesarlo hi havia un gorch molt fons que son cavall sabia saltar magníficament ab un bót qu'era un prodigi.

Passat aquell gorch, cavall y cavaller debian pujar l'oposada vora y reaparèixer un moment als ulls de la *nina* pera perdres desseguida en espesses boscuries. Aqueix moment esperava ella, quan de sobte, en mitx d'aquella gran quietut de la nit, sentí un gran soroll com d'un grau pes cayent sobre la crosta glassada del riu y enfonzantse en la gorga.

Sentí l'Eduvigis un tremolor espantós, com una conseqüència natural del esglay; mes repentinament se tranquil·lisà, al menys en aparença, y sens esperar a que son enamora reaparegués en la vora oposada, se ficà a dins del castell ab la més perfeta calma.

Y compta'l poble que al sentdemà se trobà en lo rin aquell un cavaller y un cavall abdós morts y glassats. Y quan se vegé que'l cavaller era l'Arnau, les persones que sabian quelecom dels amors d'ell y de la noble donzella de Bellacima,—que no eran tals amors pera tothom un misteri—, cregueren que també ella's moriria o que al menys pararia a boja. Lo lector, en son bon judici, també es capaç de pensarho així; mes, segons se despren de lo que diu lo poble, aquella gent s'errà de mitx a mitx, y altre tant haurà fet lo piadós lector, per més grèn que a mi'm sàpia.

VII

Nó; no morí ni's tornà boja, ni, quan ho sapigué, donà mostra de passurne'l més mínim sentiment. Flaqueses humanes! s'aventurà a dir lo lector, mes en pro de la reputació de la mia heroína, jo li prech sospengue per ara son respectable judici.

Lo cert es que al cavaller l'enterraren sens que ningú donàs gayres mostres de saberli grèn, si no es una mare qu'en un castell un xiquet lluny del de Bellacima s'arrancà los cabells y's picà'l pit quan se trobà ab les tristes despulls del gentil Arnau.

VIII

Un dia, quan ja d'agò n'era passat un regular temps, se presentà al senyor de Bellacima un poderós cavaller de les terres del Segre, demanantli la blanca mà de la bella Eduvigis. Y'l senyor de Bellacima, que ja la veyà a aquesta casadora y que coneixia les grans qualitats y la major noblesa y cavalleria d'aquell pretendent, no dubtà un sol punt en assentir per sa part a la petició respectuosa, reservantse, no obstant, lo consultar, avans de la decisió definitiva, a la que era objecte de les ansies del cavaller.

Lo qual cavaller, com lo nostre primer Comte sobirà, se deya Jofre, y era comte també y també barbut o pelós, y fins com aquell duya en l'escut unes barres, solament que no eran de sanchi.

IX

Y després d'aqueix dia'n vingué un altre, y en aquest altre dia lo cavaller pelós y l'hermosa *nina* se vegeren a soles en la gran sala del castell de son pare, y compta'l poble que'l cavaller pelós li digué aixís:

—Ja sé, bella Eduvigis, que no tractau de negarme la felicitat per la que'l meu cor sospira. Conech la vostra reso-

lució d'ésser l'esposa mia; mes jo vull oir de lo vostra boca una resposta pura y categòrica a la pregunta que'os fa l'ànima mèva: «¿m'estimau, Eduvigis?»

Y compta'l poble que la *nina* respongué, ab un accent de glas, esta sola paraula:

—No ho sé.

Y que devades l'instà lo comte Jofre aquell dia y altres a que respongués més clar.... Ella digué sempre:

—No ho sé.

Veyent lo cavaller que res ne treya, no's deixà corre'l casament, nó, senyor; sinó que l'enlestí ab gran pesa.

Per més admiració que això desperte en lo lector, es lo cert qu'ella s'avingué ab casarse, y que present en l'altar del Senyor, quan lo sacerdot li preguntà si prenia per marit al comte Jofre, ella respongué molt net y molt clar:

—Sí, pare.

LLUÍS B. NADAL.

(Acabarà.)

Crònica Religiosa.

L'UNIVERSITAT CATÒLICA DE LOVAINA.

En estat molt florent han d'estar los estudis en la antiga Universitat de Lovaina, avuy per obra dels Bisbes de Bèlgica ab nou vigor renovellada, quan una Revista tan lliberal com *La Revue de Belgique* fa los elogis següents de algunas obras recentment publicades per catedràtics de la mateixa Universitat:

«Prescindint, diu lo redactor Potvin, de las qüestions polítiques, l'*Alma Mater* es encara un foc d'estudis seris. He llegit la rica edició del *Avesta*, feta pe'l Sr. Harlez per la Biblioteca oriental, ab una extensa y docta introducció. Es una obra notabilíssima. Lo llibre sagrat del Zoroastrisme hi es traduït del Zend y comentat magistralment. Es deplorable no haver consagrat a una obra semblant un llarch estudi. Tinch a la vista la traducció de las poesias siríacas de Sant Efrem, del Sr. Lamy. Es una reconstrucció de gran valor que merexerá un estudi especial, quan l'obra serà acabada. Després del Sr. Heve que, en una edat avansadíssima ha publicat encara una bella monografia sobre'l *Desenllàs de la Historia de Roma*, se perpetua ab esplendor a Lovaina la escola dels orientalistes.

Los altres estudis tampoch hi son oblidats. Al costat dels criminalistes com lo Sr. Thonissen, los treballs del Sr. Pouillet sobre la historia interna de la Bèlgica son d'un historiador, y ha sortit l'últim volum de una obra del Sr. Willems: *Lo Senat de la Republica romana*, que es una verdadera creació. Tothom diu lo mateix en tota la premsa docta d'Europa. Lo Sr. Willems se'n va a cent lleugas mes amunt que tots los tractadistas de *Antiquitats Romanas*; se pot dir que refà aquesta ciencia.»

Aquest capbreu del moviment científich de la catòlica Universitat de Lovaina, fa de bon sentir en boca d'un escriptor lliberal.

NOTICIAS VARIAS.

A Angers (França) se benehí solemnement lo dia 7 del present, en la Catedral, l'estàtua de *Notre-Dame de l'Usine*. Ans de benehirla, lo Sr. Bisbe, president de la festa, feu un discurs molt notable sobre l'origen, forma y beneficis de las societats d'obrers tal com existeixen allà fa ja cent anys. Los obrers assistiren en gran nombre a la cerimonia, la qual fou un acte molt consolador pels que s'esforçan en apartar del camí del socialisme a la gent treballadora pera ferla anar pel camí de la religió, qu'es pera tothom l'únich que mena a la salvació y al ordre social.

—S'han venut á París, en una casa que's dedica á aquest rem, uns autògrafs eclesiàstichs que han alcançat los següents preus: un autògrafo de Sant Pio V, 500 franchs; altre de Gregori XIII, 2,000; altre de Sixt V, 1,000; altre de Climent VIII, 500; altre de Climent XIV, 1,000; altre de Pio VII, 500; altre de Sant Ignasi, 1,300, è igual preu un altre de Sant Lluís Gonzaga. Lo més particular es que alguns d'aqueixos autògrafs han sigut adquirits per inglesos protestants.

—De Bèlgica anuncian la mort del Rnt. P. Domingo Lacas, abat de la Trapa de Santa Maria del Mont. Era home de prop de 70 anys, capellá desde 'l 1838, jesuïta després y trapense finalment de Godewaersvelde. Lo que s'anomenava avans priorat du *Mont-des-Cats* fou convertit l'any 1848 en abadia de *Sainte-Marie-du-Mont*, y 'l primer abat ha sigut lo P. Lacas.

—Un diari de Roma anuncia que 'l Consell episcopal de l'Universitat catòlica de Dublin tracta de reorganisar aquesta, formantla ab varis establiments d'ensenyança superior que, independents d'aquella, enviarán los estudiants á sas classes.

Dietari del Principat.

Lo mercat d'avuy, anomenat de la Candelera, ha sigut bastant animat y concorregut, á lo qual hi ha ajudat lo temps, puix feya un sol esplèndit.

—Ahir comensáren, ab regular concurrencia, las sessions acadèmicas en lo Circol Literari, inaugurantlas lo senyor President D. Joseph Font y Manxarell, ab un molt notable discurs sobre la llei y l'ordre en la societat segons las doctrinas tomisticas. Ab justicia fou molt aplaudit lo discurs del Sr. Font, puix uneix á un gran fons una forma bellíssima y un llenguatge florit. Dintre poch's dias tindrà lloch la segona acadèmia, en la qual disertará lo Sr. D. Bonaventura Agulló.

—Avuy debem anunciar la mort del Sr. D. Felicíssim Llorente, ocorreguda á Valencia 'l dimars de la present setmana. Nos associam de tot cor al dolor del nostre amich y col-laborador D. Teodor Llorente y de sa distingida familia.

—Hem rebut la monografia escrita per nostre amich D. Antoni Rubió y Lluch y titulada *El sentimiento del honor en el teatro de Calderón*, la qual premiá la Real Academia de Bonas Lletres de Barcelona en lo certámen obert per la mateixa pera celebrar lo centenar del insigne dramaturh. Nos ocuparem degudament en aquest llibre en la secció bibliográfica.

—A la llarga llista de defuncions d'aquets dias deu agregarshi la de la Sra. D.ª Maria Vives y Mendoza, filla de la llorejada poetisa castellana D.ª Maria Mendoza de Vives y muller del Sr. D. Joan Mañé y Flaquer, director del *Diario de Barcelona*. Las personas que coneixian á tant distingida senyora fan grans elogis de sas virtuts. Déu li'n concedesca 'l premi y donga á sa familia resignació per resistir cristianament un colp tant terrible.

ESCANDALL DEL MERCAT DE VICH.

(Dia 27 de Janer de 1883.)

Quartera. Hectòlitre.		Quartera. Hectòlitre.	
Ptas. cs.	Ptas. cs.	Ptas. cs.	Ptas. cs.
Xexa.	18' " . 25'33.	Blatdemoro.	13'50 " . 18'09.
Forment.	16'75 " . 23'57.	Mill.	13' " . 18'29.
Mestall.	13' " . 18'29.	Fajol.	10' " . 14'05.
Séjol.	12' " . 16'88.	Fabas.	15'50 " . 21'82.
Ordi.	9' " . 12'64.	Llegum.	18' " . 25'33.
Cibada.	8' " . 11'24.	Fasols.	21' " . 29'54.
Espelta.	6' " . 8'44.	Ciurons.	21' " . 29'54.

QUINZENA BARCELONINA.

Varietats.—Llum y fum.—Un teatre nou y los teatres vells.—Un desprojecte.

¿Qué ha passat á Barcelona en la mesada que toca á son fi? Per la quitzalla, ls *Reys* ab les alforges plenes de turrons y lleminadures, y moltes joguines, tantes que n'hi hagué per tota la gent menuda que tant contentíssima n'estava que l'endemá no sabia parlar d'altra cosa.

Y ls grans? Res los hi han portat los *Reys*, com no sia la cayguda d'un Ministeri y la alsada d'un altre. Los barcelonins no han fet lluminaries, perque si alguna cosa tenian que dir contra alguns dels ministres que sortiren, temen que lo mateix passa ab lo que entra novament; y en tot cas á aquest, com á aquell, si no saben qué més ferhi, lo ridicularisarán en les taules d'algun teatre.

¿L'Ensanxet... Donava ho de veure tots aquets dias de pluja ab los carrers convertits en bassals, ó safreigs, ó mars de fanch, devant dels que eran impotents totes les escombres del municipi, les del antich y del nou sistema.

Parlem de fanch y com es cosa acostumada fer aplicació de lo material pera explicar lo moral, direm que la societat te també son fanch, y que no altra cosa son, ni d'altra manera podem anomenarlos que llot social, certs periòdichs que ab lo nom de satírichs surten cada setmana no pera il·lustrar al poble, com deuria ésser sa missió, sino pera despertar en ell totes les males passions. Ses planes no les llegim, mes á nostres ulls se'ns presenten ses límines y caricatures, d'algun temps á aquesta part befa grossera dels misteris més grans de la Religió, y més befa quant més gran es la festivitat que l'Iglesia celebra.

¿No's trovaria alguna escombra?

¿Ben vinguda sia la llum elèctrica! Gracies á ella no's donará l'espectacle de que, essent Barcelona una de les ciutats en que més les llums abundan, se vaja relativament més á les fosques, gracies ne sian donades á la péssima condició del gas municipal, que no es avans del sigle sino retrocés á la época del *obscurantisme*.

Ara per ara se tracta de que 'l gas fassa lloch á la llum elèctrica en lo tros de la Gran-via que va desde l'Universitat al Passeig de St. Joan, en lo pla de Palacio, Passeig d'Isabel II y fins en lo Park que fins ara estava á les fosques y tancat los vespres. Per més enllá's deixa l'il·luminar la Rambla. Entretant n'hi ha lo que basta, y 'ns contentaríam ab que's fes.

Parlant de mellores no hi serán de sobres unes quantes plomades sobre la que's tracta de fer á la plassa de Junqueres que ls carros hi van á creu y á recreu travessantla en tants sentits quantes son les direccions dels carrers que hi desemboran. Donchs en la mateixa es hont se tracta de ferhi jardins—y ja s'hi treballa—com deuria havernhi en altres plasses, la Real per exemple, en la que, com s'ombra del antich projecte, hi tenim sols quatre arbres y un pobre surtidor ab tres *ferrenyes* gracies desgraciades.

A la que no li toca may la tanda es á la de Catalunya; ara es poca cosa la que hi ha. Una casa al mitx, y entorn d'ella com bolets al pen d'un arbre, 'l Circo Equestre, un teatre, un *picadero*, més enllá una escola de *tiro nacional*, un Kiosko per una tómbola, més amunt pilots de grava y entremitx quatre arbres y alguns fanals, dos d'ells de llum elèctrica.

Es cosa sabuda que deu desaparèixer y anar á terra la que fou Estació nomenada de Martorell, y's corre que en son lloch s'hi aixecará un teatre, fet ab totes les regles del art y ab les precaucions que s'han menester pera evitar que un dia se convertesca en escenari d'una d'aquellas tragèdies veritables que solen succehir á fins en los més divertits teatres.

Res que dir, si no 'ns sobressen teatres en los que tot lo menys s'hi desafinan *zarzuelas*, s'hi baladorean dramas, y s'hi apedregá á la moral y al sentit comú. A fins en lo *decano* se fia tot lo éxit d'una obra á les decoracions. Únicament lo Liceo está á l'alçaria que li correspon, y lo mateix encara que en més baixa esfera lo Buen Retiro, y fins á cert punt lo Romea.

¿Pobre monument á Colón! Una comissió d'italians vingué temps enrera á veure com s'hi posava la primera pedra. ¿Qui convidarem ara per arrencarla?

Es que, parlant en plata, lo ram de guerra ha dit que 'l terreno era seu, y que per menys de quatrecent's mil duros no'l deixava. Té gracia la proposta, y tant com ella'n té projectar un monument, comensar los treballs y trovarse després ab que, sense pagar avans dos milions de pessetes, no hi ha terra pera sostenirlo. Y més gracia te encara mirarse ab tota calma com se fan estudis preparatius, com ab gran solemnitat y ab assistència de totes les

autoritats y comissions nacionals y extrangeres s'hi posa la primera pedra, deixar voltar lo terren de paret pera sortir després ab que no hi ha tal terren sino's pagan primer vuyt milions de rals. Es una de les beneventuranses dels que tenen lo dret clar y expedit y forsa per fòrsel valdre.

25 de janer.

AUSONI.

Varietats.

MEMORIA HISTÓRICA

de la Parroquial iglesia de Santa María de Vilafranca.

(Continuació.)

À últims del segle XVI (1590), se començà un altar major y s'acabà en 1604. Era de gust plateresch y de grans proporcions. Se creu que ab tal motiu l'imatge de Nostra Senyora del altar primitiu se trasladà a la capella del Socors o de St. Pelegrí. La dita imatge de la Verge, que sosté al Noy Jesús ab lo bras esquerra, es de talla, sos robatges y líneas son de bon efecte; porta en la mà dreta un ram d'olivera y'l Bon Jesús un colom, símbols cristians de la pau y l'abundancia. La fe, l'art y la tradició exigían alhora que tant notable imatge's restituís a son antich lloch y, en efecte, acabat lo altar major avuy existent, fou col·locada en son camaril en la tarde del dia 25 de maig de 1879, hont la veneran los faels.

Ab la desaparició del altar antich empitjoràren los mals temps, artísticament parlant, pera l'iglesia de Santa Maria. Avuy no pot haverhi cap dubte que l'ocultació de las capellas ojivals de la nau y la mutilació de sas motlluras tingué lloch a derrers del segle XVII, puix que en l'arch d'ingrés de la capella de St. Eloy se trobà una pedra que té gravada la fetxa de 1678. Llavors se feu quant fou possible pera alcançar que desapareguessen las antigas líneas gòticas de las parets de la nau, picantse fins ab ensanyament las motlluras dels sillars, encastanthi a manera de marchs uns lleigs fustatges de pobríssim gust. Las capellas absidals sufríren igual, si no pitjor, ofensa, de tal manera qu'eran mólt contadas las ánimas que, possehidas de sentiment artístich-cristià, endavinavan que existia allí amagat lo tabernacle qu'en honra de Déu havia alçat la fe dels nostres majors, es a dir lo bell ábside que avuy admiram.

Un divendres, dia 13 de juliol de 1753, a las vuyt del matí, ocorregué en l'iglesia de Santa Maria un succés que contribuí a que's perdés més y més sa primitiva forma. Caygué tota la volta, desde la porta major fins al Sant Crist del chor, que en aquella ocasió ocupava'l centre de la nau; rompé la major part del frontispici o paret de fatxada, enfonzà las sepulturas dels Capellans, de St. Ramon y de Copons, la paret del Chor y sis cadiras fins al Sant Crist y s'umplí de runas y pedras l'escala del arxiu de la Rda. Comunitat, causant un dany considerable.

En 28 de juny del any 1754, vigilia de St. Pere, se començà a aterrar la part de volta que havia quedat subsistent, començantse desseguida la reedificació de l'actual. S'acabà tota l'obra en 17 d'octubre de 1760. Per fortuna, si be no's reposà la volta ab la traça y alsaria que avans tenia, no's separàren del tot del gust antich, adoptàren l'arch un tant apuntat y tal vegada, per donar solidesa a la fàbrica, construíren los pilars afegits a las parets de la nau y las grossas arcadas que sostenen las voltas.

Entram ja en lo segle XIX. En 1802 se començà la capella del SSm. Sacrament y sacristia major que quedàren acabadas en 1806. Ensemps, en 1810, fou tapada la cripta.

En 1834 desaparegué la magnífica reixa que tancava'l presbiteri. De las demás reixas gòticas que hi havia en algunas de las capellas tant solament subsistí la de la capella de St. Miquel, que per sa labor pertany a fins' del segle XV. També fóren fosas las quatre grans aranyas de bronzo que enriquián la nau de l'iglesia.

En 1836 se tragué'l chor qu'estava situat al mitx de la iglesia.

En 1844 se destruí totalment l'altar major construhint-se un provisional.

Aixís las cosas, no faltavan vilafranquins, catòlics fervents y amants dels monuments cristians, als quals se sentia exclamar: ¡pobre iglesia! Las mutilacions y restauracions inconscients s'han succehit en ella ab suma rapidesa, y avuy en dia, perdudas sas primitivas líneas, freda y destrocada, no la coneixeria l'artífice gòtic que ab tanta valentia la concebí y traçá, ni las generacions que ab tanta fe y entusiasme l'alçaren. Eixos planys, sas indicacions, sas reconveccions eran la llevar que de dia en dia produhiria'l fruyt que recull la generació actual, ço es, l'intel·ligent y cumplerta restauració de Santa Maria de Vilafranca.

¿Qui dongué'l primer pas en lo camí de la verdadera y formal restauració de Santa Maria? Encara que ofengam la modestia del nostre amat y respectat compatrici l'Il·lm. Sr. Bisbe de Vich, l'agrahiment, que vessa dels nostres cors, mou a proclamarho. A ell, al llavors Canonge Penitenciari de la Catedral de Barcelona y avuy il·lustre Bisbe de Vich, se deu qu'en l'any 1870 quedés construít lo non baptisteri. Sians permès repetir lo que sobre tal particular consignà'l Rnt. D. Ramon Roig, Regent que fou d'esta Parroquia, en lo libre d'actas de la Junta d'Obra. «En lo dia 18 de janer del any 1870 lo M. Il·ltre. Sr. Dr. D. Joseph Morgades y Gili, Canonge Penitenciari de la Santa Iglesia Catedral de Barcelona, natural d'esta Parroquia, ha benehit las novas fonts baptismals. Han assistit al acte la Rda. Comunitat y'ls Srs. Obrers de la mateixa. Seguidament lo M. Il·ltre. Sr. Canonge batejá ab solemnitat extraordinaria a un fill dels esposos Joan Baltà, jornaler, y Josepha Rodó, naturals d'esta vila. Se li posàren per noms Joan, Joseph y Francisco. Lo nou baptisteri fou costejat per lo dit Sr. Canonge Penitenciari. Se signa aquest acte de generosa pietat de tant il·lustre patriici que ha dotat a esta iglesia d'un baptisteri de gust gòtic pur que ha sigut celebrat com perfeta obra d'art y digne del objecte a que está destinat.»

Tal fou l'aurora de la restauració.

En 10 de mars de 1878 començàren los preparatius formals pera realisar las obras, constituintse al efecte una junta especial. Mólt aviat se confiá als artífices D. Valentí Escardó y D. Joseph Rossell, escultor aquell y mestre fuster l'últim de la ciutat de Barcelona, la construcció del altar major, segons plano de recomenabre estil ojival traçat per l'arquitecte director Sr. D. Francisco de P. del Villar, aprobat per la Academia de Bellas Arts de Barcelona. En 14 de novembre del any citat s'emprengué l'obra de mestre de casa. Se començà per restablir en son estat primitiu la cripta, se traguèren tots los aditaments de las capellas absidals; s'escrotaeren los revochs de la sillerta de las voltas y parets del ábside; se col·locà la reixa nova de dibuix gòtic que tanca'l presbiteri, obra de tots los mestres cerrallers d'aquesta vila, y's deixá acabat l'altar major que's digná benehir l'Excm. Sr. Bisbe de Barcelona, lo dia 8 de juny de 1879, celebrant de pontifical, honra insigne pera esta Parroquia.

(Seguirá.)

VICH.—Imprempta de Anglada.—1883.